

Розділ 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО, МУНІЦИПАЛЬНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

О. С. Єгоров

*аспірант кафедри конституційного права та правосуддя
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: д. ю. н., професор, зав. кафедри конституційного
права та правосуддя Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова Л. О. Корчевна*

НОВЕЛИ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У СВІТЛІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ»

Право на професійну правничу допомогу, у тому числі на таку, що надається безоплатно, є однією з найважливіших гарантій дотримання прав і свобод людини та громадянина в правовій державі. Саме тому ця гарантія закріплена в ст. 59 Конституції України. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно [1, ст. 59]. Основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини в сфері надання безоплатної правової допомоги є Закон України «Про безоплатну правову допомогу».

Слід зазначити, що з 2015 р. в Україні існує система, яка забезпечує надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – БВПД) у цивільних, кримінальних та адміністративних справах. Надання такої допомоги здійснюється адвокатами, що пройшли конкурс на доступ до надання безоплатної вторинної правової допомоги та працівниками відділів представництва місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Система безоплатної правової допомоги та мережа регіональних і місцевих центрів складає єдину систему, що часто зазнає швидких змін. Так Законом України «Про запобігання та проти-

дію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. були внесені зміни до ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» розширено коло осіб, які мають право на БВПД. Ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» була доповнена, право на безоплатну вторинну правову допомогу отримали всі діти без виключень, а також особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі.

Зазначені зміни, а саме включення до кола осіб, що мають право на безоплатну правову допомогу, осіб які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі викликає певні питання. Аналіз ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» в розрізі кола осіб, які обслуговуються місцевими центрами (п.п. 1,2, 8-13 ч. 1 вищезазначеної статті) дозволяє нам констатувати, що суб'єктами права на таку допомогу є соціально не захищені особи (малозабезпечені, внутрішньо-переміщені особи, біженці, особи, що потребують додаткового захисту, тощо), а також особи, які мають суттєві заслуги перед Батьківщиною (ветерани війни, учасники бойових дій, Герої Радянського Союзу, Герої України, тощо).

Таким чином особи, які відносилися до суб'єктів права на отримання БВПД передбачених п.п.1, 2, 8-12 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» завжди мали право звернутися до відповідного центру з метою захисту своїх прав як постраждалої особи в рамках кримінального провадження, у справі про притягнення до адміністративної відповідальності, у цивільній справі про відшкодування шкоди, тощо.

Тому незрозуміло, чому законодавець бажає надавати безоплатну вторинну правову допомогу заможним громадянам, що не мають особливих заслуг перед Батьківщиною по необмеженому колу питань з тієї тільки підстави, що особа ніби-то постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, з урахуванням хронічного браку фінансування на оплату послуг адвокатів системи безоплатної вторинної правової допомоги.

Багато питань викликає визначення особи, постраждалої від домашнього насильства або насильства за ознакою статі. На сьогодні-

ні таким документом є, наприклад, витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань за будь-якою статтею насильницького злочину із зазначенням про скоєння його членом сім'ї або іншою особою за ознакою статі.

Відповідно до ч.1 ст. 214 КПК України, слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань [2, ст. 214]. Таким чином отримання зазначеного документу не свідчить про проведення будь-яких перевірок, викладених у заяві особи фактів, але вже надає заявнику право на отримання адвоката за рахунок держави. Досить ймовірно, що законодавець не припускав можливості, що особа передбачена п. 13 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» звернеться до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги по деяких питаннях, що не торкаються насильства, наприклад відносно стягнення заборгованості за кредитним договором і не звернеться з приводу суто насильства до неї. Проте, це може бути цілком так. Дана ситуація призведе до того, що особа без будь-яких обмежень може користуватися послугами адвокатів і спеціалістів центру передбачених ч. 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» тобто:

- захистом;
- здійсненням представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складенням документів процесуального характеру [3, ст. 13].

В такому разі, існує загроза ситуацій, коли особа фактично не буде суб'єктом права на зазначену допомогу, однак щиро помиляючись в тому, що вона стала жертвою домашнього насильства або насильства за ознакою статі, буде користуватися БВПД по широкому колу питань. Однак, можливі випадки з навмисними діями, тобто

особа може подати відповідну заяву до правоохоронних органів без реальних підстав із метою отримати «безстроковий абонемент на юридичні послуги», практично не ризикуючи бути притягнутою до будь-якої відповідальності.

Також слід зазначити, що перевірка належності особи до кола суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу проводиться протягом 10 діб з моменту звернення за отриманням такої допомоги. В свою чергу, центр не має повноважень по витребуванню відомостей з органів внутрішніх справ, інформації про хід досудового розслідування або перевірки відомостей про вчинення адміністративних правопорушень.

Таким чином, одноразово отримавши витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, особа зможе необмежено (по колу питань і в часі) користуватися послугами адвокатів за рахунок держави, не зважаючи на те, що справа може бути закрыта за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутності в діянні складу кримінального правопорушення тощо.

З урахуванням вищезазначеного, було б доцільним викласти п.13 ч.1 ст.14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» у наступній редакції: «особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, – на всі види правових послуг, передбачених ч. 2 ст. 13 цього Закону по справах щодо притягнення кривдника до відповідальності – до прийняття остаточного рішення по справі».

Залишення зазначеної норми без відповідних змін може призвести до нераціональної витрати державних коштів, спрямованих на забезпечення громадян безоплатною вторинною правовою допомогою та зловживань з боку осіб, що забажають скористуватися послугами системи безоплатної правової допомоги без належних підстав.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. з наступ. змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. з наст. змін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>. – Назва з екрана.